

Titel:

Nieuwe Gentweg , Brugge. Restauratie en verbouwing van godshuizencomplexen 'De Muelenaere' en 'Sint-Jozef'.

Deel 3: Programma van Maatregelen

Project

Verbouwen van godshuizen 'De Muelenaere' en 'Sint-Jozef'
Nieuwe Gentweg 8-32, B-8000 Brugge

Opdrachtgever

OCMW Brugge
Ruddershove 4, B-8000 Brugge

Uitvoerders

Frederik Roelens
Dieter Verwerft

Inhoudstabel:

1. Inleiding
2. Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen
3. Deel 3: Programma van Maatregelen
4. Bijlagen

Inleiding

De bouwheer, OCMW Brugge, plant om het huidige godshuizencomplex 'De Muelenaere' en 'Sint-Jozef', gelegen Nieuwe Gentweg 8-32 te Brugge, te restaureren en aan te passen aan de huidige wetgeving op het vlak van sociale huisvesting. Hierbij zijn meerdere bodemingrepen gepland. Het ontwerp is van de hand van 2dFl.

Het projectgebied bevindt zich in een vastgestelde archeologische zone, de historische stadskern van Brugge. Aangezien de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300m² of meer bedraagt, is een archeologisch vooronderzoek verplicht volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 2015. Op deze basis wordt een archeologienota zonder ingreep in de bodem opgesteld.

Aardewerk werd aangesteld om deze archeologienota door middel van een bureauonderzoek op te maken.

DEEL 3 : Programma van maatregelen

1. Administratieve gegevens

Initiatiefnemer en zakelijkrechthouder: OCMW Brugge, Ruddershove 4, B-8000 Brugge

Erkend archeoloog: : Frederik Roelens

Locatie/vindplaats: West-Vlaanderen, B-8000 Brugge, Nieuwe Gentweg 8-32

Bounding box: ZW: 70165m – 210947.5m; ZO: 70220.4m – 210951.6m;

NO: 70212.7m – 210991.6m; NW: 70157.3m – 210966.6m

Naam site: Nieuwe Gentweg 8-32, 8000 Brugge

Kadaster: Brugge, afdeling 3, sectie C, perceelsnummers 806 en 807

2. Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In de bureaustudie zijn verscheidene bronnen zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, de topografie, de geomorfologie, het bodemgebruik, de vegetatie en de historische ingrepen op het plangebied bekeken. Op basis van al deze data is een impactanalyse opgesteld van de geplande werken op het potentieel archeologisch bodemarchief.

Voor de eeuwenlange periode vanaf het gebruik van/aanpassingen aan het landschap door de prehistorische mens tot de beschikbare cartografische bronnen zijn er geen gegevens voorhanden. Er kan echter wel aangenomen worden dat verstoringen – althans in verticale zin – kleinschalig zullen zijn geweest: bodemingrepen in het kader van een 'doorsnee' agrarisch gebruik zullen beperkt gebleven zijn tot een toplaag van 30-40 cm.

Vanaf de 16de eeuw is de menselijke aanwezigheid op het terrein te achterhalen via cartografische bronnen. Vanaf 1580 beschikken we eveneens over het zogenaamd Oud kadaster van Brugge. Volgens deze documenten staan op het terrein, gelegen in het Onze-Lieve-Vrouwezestendeel, vier diephuizen (OLV/1106 t.e.m. OLV/1108). De woningen wisselen regelmatig van eigenaar.

De woningen worden in het begin van de 17de eeuw gesloopt. Op de twee percelen langsheen de Nieuwe Gentweg verreist omstreeks 1625 het godshuis 'De Muelenaere', naar de ondertussen overleden stichter, die onderdak biedt aan 24 behoeftige vrouwen. Kort nadien koopt Joos Reyphins de gronden naast het godshuis van z'n overleden stiefmoeder op. Hier laat hij een belendend godshuis bouwen voor 10 mannen.

In de loop van daaropvolgende eeuwen blijft het plangebied dezelfde functie houden, zoals gestaafd kan worden met figuren en kadastrale plannen. Regelmatig worden echter onderhouds- en verbouwingswerken uitgevoerd, zoals aangetoond kan worden met foto-opnames en bewaarde bouwvergunningen (OCMW-archief). In 1905 verhuist de stichting Reyphins naar een nieuw complex aan de H.Consciencelaan. De stichting St-Jozef neemt z'n intrek in het voormalige godshuis.

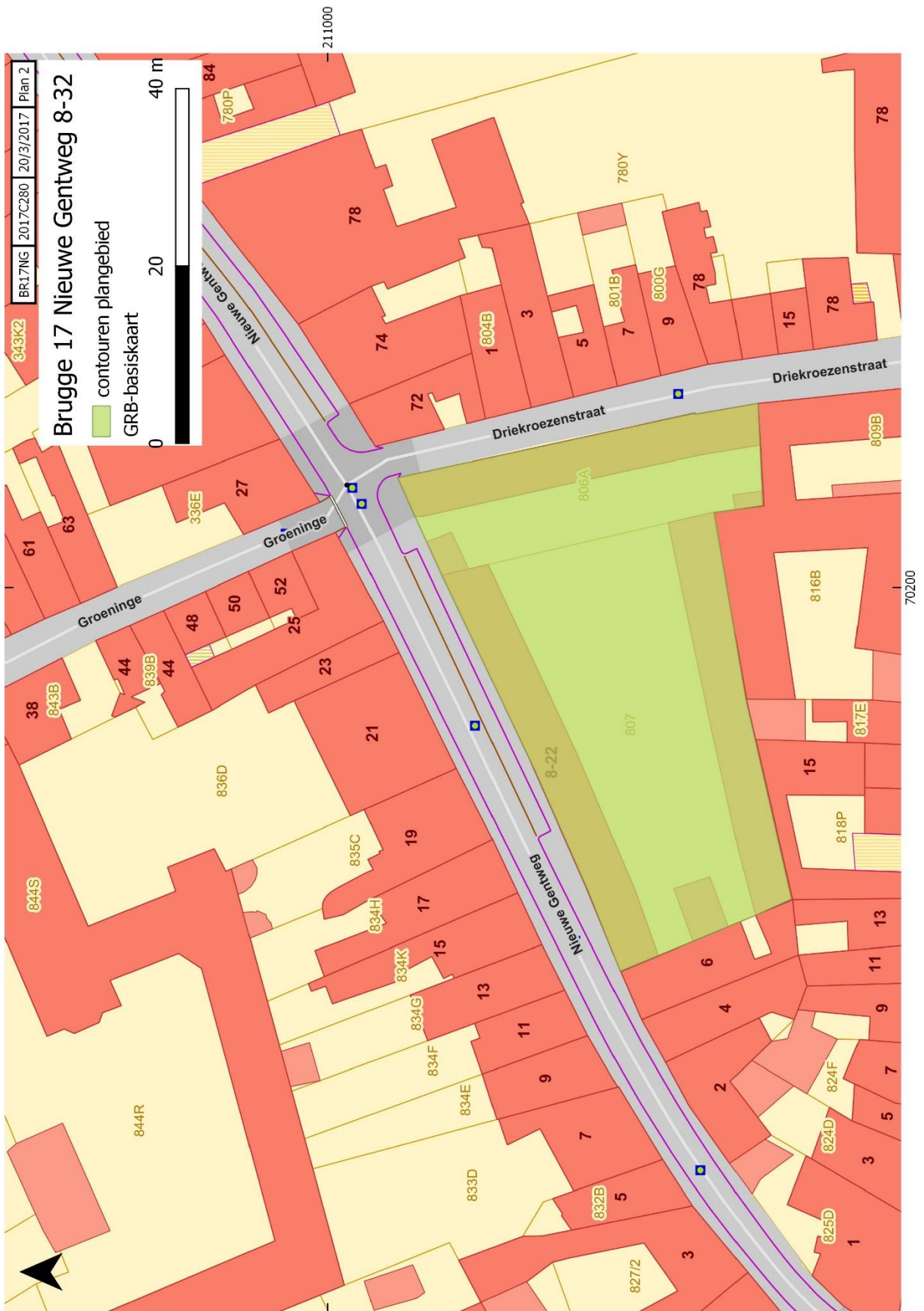
Als Luc Devlieghe beide godshuizen in 1967 opmeet en beschrijft, maakt hij een onderscheid tussen De Muelenaere, dat op dat moment nog grotendeels intact is, en St-Jozef, dat door ingrijpende verbouwingen en nieuwbouw, quasi al z'n erfgoedwaarden verloren heeft.

Beide godshuizen worden eind jaren 1970-begin jaren 1980 grondig gemoderniseerd. Hierbij worden telkens verschillende woningen samengevoegd. Binnen in de huisjes wordt de bevloering vernieuwd. Eventueel aanwezige oudere vloerniveaus zijn tijdens deze werkzaamheden, die tot op een diepte van 20-25 cm onder de toenmalige vloer gingen, wellicht beschadigd en/of verdwenen. De huidige geplande bodemingrepen gaan echter tot 40 cm onder het huidige niveau en brengen mogelijk nieuwe verstoringen met zich mee

Elk archeologische terreinonderzoek dient afgestemd te worden met de verticale dimensie van de geplande bodemingrepen.

De geplande werkzaamheden met bodemingrepen beperken zich tot het isoleren van de ondervloer. Concreet wordt de huidige tegelvloer uitgebroken en wordt een nieuwe vloeropbouw gerealiseerd. Deze bestaat achtereenvolgens uit 15 cm beton, een pakket isolatie van 12 cm, een 8 cm dikke laag chape en tenslotte de nieuwe tegelvloer (ca. 2 cm). In totaal wordt de bodem dus maximaal 40 cm t.o.v. huidige tegelvloer geroerd. In totaal gaat het, verspreid over beide godshuiscomplexen, het om ca. 520m² vloertegeloppervlak.

Voor één van deze zones wordt verder onderzoek geadviseerd. Dit verder onderzoek is noodzakelijk aangezien het vooronderzoek (bureauonderzoek) tot nu toe onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over de al dan niet aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen en/of structuren. Het onderzoek van het huidige archeologisch ensemble op basis van het bureauonderzoek volstaat niet om kenniswinst te boeken.

Figuur 1/Plan 1: aanduiding van het plangebied t.o.v. het GRB

3. Programma van Maatregelen

3.1 Programma van maatregelen voor een uitgesteld archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem (deel 'de Muelenaere')

Op basis van de beschikbare bouwplannen uit de 20ste eeuw (zie Deel 2: Verslag van Resultaten) is duidelijk dat in godshuis 'de Muelenaere' reeds enkele bodemverstoringen zijn uitgevoerd. Omstreeks 1980 werd de bevoering vernieuwd. Eventueel aanwezige oudere vloerniveaus zijn tijdens deze werkzaamheden, die tot op een diepte van 20-25 cm onder de toenmalige vloer gingen, wellicht beschadigd en/of verdwenen. De huidige geplande bodemingrepen gaan echter tot 40 cm onder het huidige niveau en brengen mogelijk nieuwe verstoringen met zich mee. De footprint bedraagt zo'n 320m². Het plangebied heeft een hoog archeologisch potentieel. Een vorm van vervolgonderzoek is, gezien de delicate context in een (gedeeltelijk) beschermd monument, aangewezen.

Maatregelen

Voor dit bijkomend onderzoek wordt niet geadviseerd voor aanvullend vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, i.c. geofysisch onderzoek, metaaldetectie, landschappelijk booronderzoek of archeologisch booronderzoek.

Het uitvoeren van een prospectie d.m.v. proefsleuven en proefputten zou een overbodige kost met zich meebrengen, enerzijds rekening houdende met de informatie die reeds beschikbaar is en anderzijds rekening houdende met de voorziene uitgraving van de vloerniveaus binnen de geplande werken. Idealiter wordt er onmiddellijk een archeologische opgraving uitgevoerd.

De technische uitwerking van deze werkzaamheden is echter van deze aard dat een archeologische opgraving niet wenselijk is. Voor deze zone wordt dan ook een archeologische werfbegeleiding aanbevolen. Een werfbegeleiding is een vorm van een archeologische opgraving en is aan dezelfde decretale voorwaarden gebonden (Code Goede Praktijk, hoofdstuk 19).

Deze aanbeveling werd getoetst aan de 4 criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: Voor de uitvoering van de werfbegeleiding dienen de woningen niet meer bewoond te zijn. De werfbegeleiding wordt uitgevoerd binnen de planning van de algemene aannemingswerken.

- nuttig: Deze werfbegeleiding is nuttig, vermits er niet met zekerheid gesteld kan worden dat er geen archeologisch bodemarchief meer aanwezig is. Een grondige inspectie tijdens het uitgraven van het vloerniveau kan informatie opleveren over eventueel bewaarde oudere vloerniveaus, maar ook van oudere (pre-godshuis) perioden.

- schadelijk: Gelet op de aard van de werken kan mogelijk archeologisch archief bedreigd zijn. Een werfbegeleiding is de enige manier om eventueel aanwezige sporen en structuren op een efficiënte manier te registreren.

- noodzakelijk: Tijdens het machinaal uitgraven van het pakket onder de huidige vloer kan archeologisch erfgoed aan het licht komen. In situ bewaring van deze sporen is, gezien de geplande werken, onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt een werfbegeleiding noodzakelijk geacht.

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doel van de werfbegeleiding is een archeologische inventarisatie, registratie en fysiek onderzoek van eventueel waargenomen archeologische sporen en structuren. Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische opgraving moeten minstens volgende vragen beantwoord worden.

- Zijn er oudere vloerniveaus aanwezig? Zo, ja, hoeveel? Hoe zijn deze opgebouwd?
- Welke tegelformaten worden teruggevonden? Eventuele decoratieve patronen?
- Zijn er andere bouwsporen of archeologische sporen en structuren aanwezig?
- Uit welke periode dateren de vondsten?
- Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Kan een verklaring gevonden worden voor het uitgesproken niveauverschil tussen de straat en de binnenhof/vloerpartij van de woningen?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de godshuizen?

Het onderzoeksdoel is geslaagd als na het onderzoek op bovenstaande vragen een antwoord kan geformuleerd worden.

Onderzoeksstrategie, - methode en -technieken

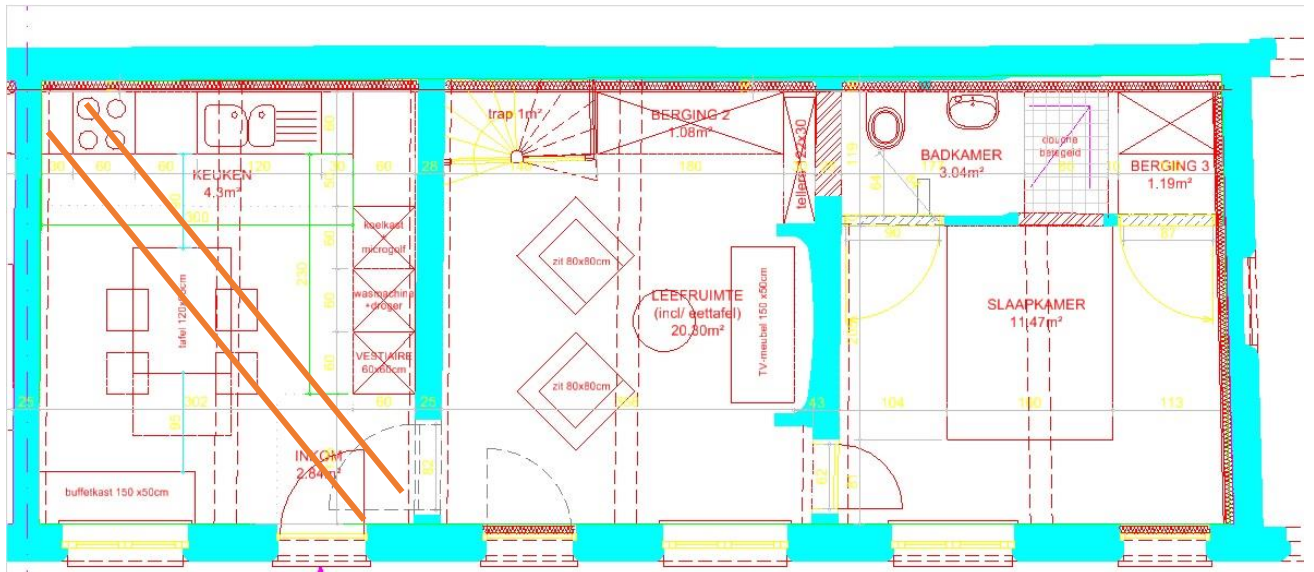
Voor de bodemingrepen in het beschermde volume wordt, omwille van voorgaande argumentatie, een werfbegeleiding als meest geschikte onderzoeksmethode naar voor geschoven. Het onderzoek kan pas van start gaan als de woningen helemaal leeg staan. De werfbegeleiding wordt uitgevoerd binnen de planning van de algemene aannemingswerken. De graafwerken gebeuren zowel machinaal (het uitbreken van de huidige tegelvloer) als manueel (het verdiepen tot maximaal 40 cm onder het vloerniveau).

In elke woning wordt een voldoende brede (80 cm) teststrook onderzocht. Deze strook loopt diagonaal door de woning (figuur 2). Indien er positieve resultaten aangetroffen worden in deze teststrook, wordt de ganse bedreigde zone gelijkmatig verdiept en onderzocht tot op het niveau van de maximale uitgraving. Indien er in deze teststrook echter geen oudere vloerniveaus en/of archeologische sporen gevonden worden, wordt de verdere werfbegeleiding in deze woning opgeschort.

Eventuele muren worden in opstand bewaard tot de ruimte volledig geregistreerd is. Vloeren worden in detail gedocumenteerd in functie van gebruikssporen en resten van er op of in gebouwde constructies (binnenmuren, doorgangen, negatieve sporen, ...). Vloeren worden minstens in hun geheel gefotografeerd. Bij een vloer met een bepaald patroon worden detailfoto's genomen met schaalmaat. Een vloer met decoratieve tegels dient in detail te worden ingetekend en gefotografeerd. Deze tegels (ook de niet-decoratieve wanneer ze deel uitmaken van de decoratieve vloer) moeten gerecupereerd worden en krijgen een nummer dat op het detailplan wordt aangeduid. Bij de recuperatie van de tegels worden de nodige conservatiemaatregelen in acht genomen.

De uitvoering van de opgraving gebeurt verder volgens de Code Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog. Een team van twee archeologen lijkt voldoende om dit onderzoek uit te voeren. Hierbij dient de veldwerkleider over aantoonbare ervaring (min. 5 door OE goedgekeurde rapportages) te beschikken inzake archeologisch onderzoek in stedelijke context en bij voorkeur met ervaring in de Brugse binnenstad. De overige personeelsvereisten zijn conform de Code van Goede praktijk. Aansluitend dienen de

erfgoedconsulenten van dienst Monumentenzorg van Stad Brugge op de hoogte gebracht te worden van de start van de werkzaamheden.

Figuur 2: plan nieuwe toestand met aanduiding van de ligging van de teststroken in woning nr.8

Criteria niet uitvoering

Het onderzoek kan niet plaatsvinden als er niet voldoende maatregelen zijn getroffen met betrekking tot veiligheid.

Risicofactoren

De risicofactoren zijn dezelfde als hierboven vermeld bij de criteria tot niet uitvoering.

Uitvoeringstermijn

De uitvoeringstermijn van het veldwerk is sterk afhankelijk van de planning en de organisatie van de algemene aannemingswerken. Bijgevolg is de termijn van het veldwerk moeilijk in te schatten.

-Terreinwerk: 8 werkdagen, 2 archeologen (1 dag per woning, registratie 1 archeol. vlak)

-Verwerking: 8 werkdagen, 1 archeoloog

Kostenraming

Veldwerk: 1250 euro/ dag

Gezien het feit dat het veldwerk uitgevoerd wordt binnen de planning en de organisatie van de algemene aannemingswerken, wordt bij de kostenraming geen rekening gehouden met de kosten voor het uitgraven van de grond en de afvoer van de grond.

Assessment: 450 euro

Verwerking: 1080 euro

Rapportering: 450 euro

Conservatie: 500 euro

Natuurwetenschappelijk Onderzoek (NWO): voorziene hoeveelheid 2500 euro.

Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het vooronderzoek met ingreep in de bodem conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de werfbegeleiding worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking

tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

Criteria wanneer afgeweken wordt van de voorziene onderzoeksmethode:

wanneer blijkt dat in de aangelegde, diagonale teststroken geen oudere vloerniveaus en/of archeologische sporen gevonden worden, wordt de verdere werfbegeleiding in deze woning opgeschort. Wanneer in verschillende opeenvolgende woningen geen sporen gevonden worden, kan de erkend archeoloog, na overleg met de erfgoedconsulent, beslissen om de resterende werfbegeleiding te annuleren.

○

Criteria waaruit blijkt dat het onderzoeksdoel succesvol bereikt is:

Wanneer alle onderzoeksvragen beantwoord zijn en:

- het terrein na uitvoering van de werfbegeleiding archeologievrij kan verklaard worden

De onderzoeksstrategie wijkt niet af van de Code Goede Praktijk.

3.2 Bodemingrepen in godshuizencomplex Sint-Jozef

Godshuis Sint-Jozef is, in tegenstelling tot 'de Muelenaere', meermaals ingrijpend verbouwd. Archiefdocumenten spreken van het opnieuw bouwen en/of grondig verbouwen van het merendeel van de woningen (1874: 3 woningen, 1951: 1 woning, 1980-1981). Luc Devliegheer beschrijft de woningen als 'zeer verbouwd', de meeste erfgoedwaarden zijn verloren. De huidige geplande bodemingrepen gaan tot 40 cm onder de huidige vloerplas. De kans op het aantreffen van oudere archeologische sporen en structuren binnen de geplande bodemingrepen is louter theoretisch.

Verder onderzoek in deze woningen, met een maximale footprint van 200m², lijkt ons weinig zinvol en kosten-baten dan ook niet te verantwoorden.

Op basis van bovenstaande argumenten wordt er afgezien van verdere onderzoeksdaden. De combinatie van deze factoren laat niet toe de financiële kost van een voortschrijdend onderzoekstraject te verantwoorden. Verder onderzoek met ingreep in de bodem, zou in het beste geval een (contextloze) gefragmenteerde indicatie opleveren voor menselijke aanwezigheid in het verleden en zal nooit in verhouding staan tot de gemaakte kosten. Het is dan ook op basis van de kosten-baten analyse dat afgezien moet worden van verdere onderzoeksdaden in godshuis St-Jozef.

4. Bijlage

Lijst figuren

- Figuur 1/Plan 1: aanduiding van het plangebied t.o.v. het GRB
- Figuur 2: plan nieuwe toestand met aanduiding van de ligging van de teststroken in woning nr.8